

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1465/2-XIV/2 28.09.2015. године	
---	--

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој XXI редовној седници, одржаној дана 28.09.2015. године, донело следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије о докторској дисертацији: **НАОРУЖАЊЕ И РАТНИЧКА ОПРЕМА У КУЛТУРАМА ПОЗНОГ БРОНЗАНОГ И СТАРИЈЕГ ГВОЗДЕНОГ ДОБА НА ТЕРИТОРИЈИ СРБИЈЕ, МАКЕДОНИЈЕ, ЦРНЕ ГОРЕ И АЛБАНИЈЕ**, кандидата Војислава Филиповића и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 26.10.2010. године.

Кандидат мр Војислав Филиповић Владимир Абрамовић објавио је рад: Гробна целина из старијег гвозденог доба из околине Сврљига. Старинар LXIII (2013), 209-218.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Комисији 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Милош Арсенијевић
---	---

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр.6/2772</u> (број захтева)	
<u>29.09.2015.</u> (датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Војислава (Мирољуб) Филиповића

(име, име једног од родитеља и п

КАНДИДАТ

Војислав (Мирољуб) Филиповић

(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом:

Наоружање и ратничка опрема у културама позног бронзаног и старијег гвозденог доба на

територији Србије, Македоније, Црне Горе и Албаније

Универзитет је дана 26.10.2010. својим актом под бр 62-3204/1-10 дао сагласност на предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Наоружање и ратничка опрема у културама позног бронзаног и старијег гвозденог доба на

територији Србије, Македоније, Црне Горе и Албаније

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Војислава (Мирољуб) Филиповића

(име, име једног од родитеља и презиме)

образована је на седници одржаној 2.04.2015. одлуком факултета под бр 475/1-X/12 у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
1. др Милош Јевтић	доцент	археологија	Филозофски ф.
2. др Марија Љуштина	доцент	исто	Филозофски ф.
3. др Ратко Васић	научни саветник	исто	Археолошки институт

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације на седници одржаној дана 28.09.2015.

Прилог: 1. Извештај комисије са предлогом 2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја 3. Примедбе дате у току стављања извештаја на увид јавности, уколико је таквих примедби било.	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА Проф. др Милош Арсенијевић
--	---

НАСТАВНО – НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ОДЕЉЕЊЕ ЗА АРХЕОЛОГИЈУ

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду на својој XVIII редовној седници, одржаној 02. априла 2015. године изабрало нас је у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације под називом „**Наоружање и ратничка опрема у културама позног бронзаног и старијег гвозденог доба на територији Србије, Македоније, Црне Горе и Албаније**“ докторанда Војислава Филипвића, магистра археологије. После увида у пратећу документацију и преглед докторске дисертације кандидата, слободни смо да Већу поднесемо следећи

Реферат о завршеној докторској дисертацији

Основни подаци о кандидату

Војислав Филипковић рођен је у Београду 07. марта 1977. године. Дипломирао је 2005. године на Одељењу за археологију Филозофског факултета у Београду са радом *Некрополе Гамзиграда* (ментор проф. др Александар Јовановић). После дипломирања уписао је постдипломске студије које је завршио 2008. године са изузетним успехом, одбранивши магистарски рад под називом *Некрополе развијеног бронзаног доба Подгорине и Доњег Подриња* (комисија др Милош Јевтић, ментор, др Мирослав Лазић и др Растко Васић). Војислав Филипковић је у времену од 2002 до 2006. године био руководилац Програма археологије при Истраживачкој станица Петница, а од 2011. године запослен је као истраживач – сарадник у Археолошком институту у Београду. Током 2012. године био је корисник стипендије и студијског боравка у *Ecole Française d'Athènes*. Учесник је бројних археолошких истраживања из млађе праисторије на тлу Србије. Војислав Филипковић учествовао је, од 2004. до 2007. године, као члан руководећег тима, у археолошким истраживањима некрополе Илирско гробље у Буковцу. Последњих година је координатор теренских истраживања култура бронзаног доба северозападне Србије и члан тима за убицавање рудника калаја, у оквиру међународног пројекта Археолошког института у Београду и Бруклин колеџа из Њујорка. Коаутор је монографије *Сврљиска област у праисторији, антици и средњем веку* (Београд 2012), и аутор је неколико десетина већих и мањих научних радова, који су објављени у земљи и иностранству. Писао је, поред осталог, неколико запажених радова за часопис Балканолошког института САНУ (*Balkanica*), за *Старинар*, *Гласник САД*, *Antiquity*, *Geoarchaeology*, и у неколико зборника са међународних симпозија.

Основни подаци о дисертацији

Дисертација Војислава Филиповића под насловом *Наоружање и ратничка опрема у културама позног бронзаног и старијег гвозденог доба на територији Србије, Македоније, Црне Горе и Албаније* састоји се од 441 странице основног текста, укључујући 24 странице библиографије, са преко 400 наведених дела. У оквиру основног текста распороређено је 36 карата са убицираним археолошким налазиштима, више хронолошких и типолошких табела и око 1000 илустрација археолошких предмета. Услед обимности археолошке грађе која је предмет детаљне анализе, у тези се цитира и полемиче са великим бројем аутора, што је произвело и неубичајено велики број подножних напомена (1700).

Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања у дисертацији је валоризација обимне археолошке грађе која је захтевала типолошку обраду и детаљну систематизацију наоружања и ратничке опреме млађих праисторијских заједница на простору централног и југозападног Балкана. У српској и балканској археолошкој науци која проучава материјалну и духовну културу из млађе праисторије ретко се сусрећемо са радовима који имају претензије да истражују и валоризују археолошки материјал изван националних граница, као што је случај са изабраном темом у тези Војислава Филиповића. Посебан проблем са којим се храбро носио писац дисертације је релативно велики број археолошких култура које су се смењивале на простору Србије јужно од Саве и Дунава, у Црној Гори, Македонији и Албанији у времену од око једног миленијума, у распону од око 1500. до 400. године пре н.е. Обимна археолошка грађа са овако омеђене територије систематизована је према врсти наоружања (копља, мачеви, бодежи/бојни ножеви, секире, стрелице, пројектили за праћку) и ратничке опреме (штитови, шлемови, штитници за ноге-кнемиде, оклопи). Сви поменути облици ратничке опреме детаљно су описани у каталогу археолошких налаза, који потиче претежно из гробова или остава.

Основни смернице у тези Војислава Филиповића постављене се са циљем да пружи детаљну анализу наоружања и ратничке опреме из касно бронзаног и старијег гвозденог доба на ширем простору централног и југозападног Балкана, будући да се у досадашњим истраживањима са ових простора најчешће сусрећемо са синтезама које се односе само на једну врсту наоружања или ратничке опреме. Писац ове обимне дисертације није се задовољио само детаљним описом релевантног археолошког материјала и условима налаза него је себи поставио знатно амбициозније циљеве, које је покушао да разреши у завршном поглављу. Наиме, на основу убицирања великог броја локалитета са налазима нападачког оружја и дефанзивне опреме и њиховог преклапања са границама издвојених археолошких култура на задатом простору, докторант је поставио основне смернице и покушао да одговори на низ значајних питања, као што су производни центри ратничке опреме, претпостављени путеви и „чворишта“ трговине, начин ратовања и друго.

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Хронолошки оквир који је постављен у тези (1500 – 400. г. пре н.е) је време завршетка етногенезе палебалканских народа на централном и југозападном Балкану. На основу археолошких података и античких писаних извора издвојене су веће етнокултурне заједница као што су Илири, Пеонци, Дарданци, Аутаријати, Трибали и други. Истовремено то је и време великих сукоба, сеоба и честих померања прилично флуидних граница између појединих племенских заједница у континенталним деловима Балкана, о чему нам сведоче археолошки и антички писани извори. Свакако су то били основни разлози да дође до процвата производње и веће заступљености наоружања и ратничке опреме, која је делом аутохтоног порекла, али и повећаним увозом из централне Европе и из медитеранских области. Једна од основних хипотеза која је опрезно постављена у раду да се на основу анализе оружја и ратничке опреме може издвојити наоружање поједних етничких група на централном Балкану није могла да буде потврђена. Чини се да су све етничке скупине на централном Балкану током старијег гвозденог доба подједнако вешто упражњавали ратничке вештине и користиле исте или сличне облике наоружања. У време касног бронзаног доба ратничка опрема заступљена на централном Балкану указује пре свега на витешки начин војевања, Изгледа да је микенска цивилизација била узор својим северним суседима и када је начин ратовања био у питању. Претпоставља се да су најбољи ратници једног племена започињали, а можда и завршавали међуетничке сукобе, слично призорима које нам је у Илијади и Одисеји оставио Хомер. С тога не чуди релативно велики број убојитог оружја (пре свега мачева) од бронзе које на наше просторе стиже из централне Европе, а на југозападу Балкана из микенских радионица.

Кратак опис садржаја дисертације:

Дисертација Војислава Филиповића састоји се од седам поглавља неједнаке дужине, који су складно и чврсто повезани. У кратком, уводном делу изнети су основни ставови о оправданости избора теме, издвојене су основне методе и наглашени циљеви истраживања. Друго поглавље расправља о историјату досадашњих истраживања о наоружању и ратничкој опреми касног бронзаног и старијег гвозденог доба на тлу југозападног и централног Балкана. Ово поглавље конципирано је веома концизно и исписано на свега неколико страна и представља својевстан наставак уводног дела рада. Указује се само на важније синтетичке радове о појединим деловима наоружања. Идвајају се пре свега радови са централнобалканског простора, које налазимо у прилозима Милутина Гарашанина, Драге Гарашанин, Маје Паровић-Пешикан и Растка Васића. Посебно се наглашава значај немачке едиције о праисторијским металним налазима (Prähistorische Bronzefunde), у којој су, поред осталог, објављени мачеви са територије Грчке, Бугарске, Албаније и бивше Југославије. Следећи поглавље, под сложеним називом *Природне одлике, географско-топографске карактеристике и природни ресурси истраженог подручја* (стр.10-24), такође чини уводни део рада. Аутор указује да се територија која покрива тему дисертације састоји из неколико блиско повезаних географских регије (Карпатско-балканска зона, Родопска зона, косовско-метохијска регија, источно Динариди, Шарско-пиндска област, јужно јадранска – приморска област).

Посебно нам се чини значајним део овог поглавља које расправља о рудном богатству и његовом распрострањању на централнобалканском простору, које укључује позната лежишта бабра, гвожђа, сребра, злата, и како се чини драгоценог калаја. У трећем поглављу значајан је и одељак о главним природним комуникацијама и претпостављеним трговачким путевима. Издвојена су на централнобалканском простору четири примарна комуникациона правца (Моравско-вардарска долина, на који се надовезује правац речних токова Морава – Нишава – Марица, затим најкраћа трансферзала од јужног Јадрана до Доњег Дунава, Љеш – Ниш – Арчар, и стара јужнобалканска комуникација, позната под називом *Via Egnatia*, од јужноалбанске обале до Солуна и даље уз егесјку обалу до Мале Азије.

Четврто поглавље под називом *Културно-хронолошки оквири и преглед основних класа наоружања и ратничке опреме* (стр. 25-83) из неких разлога спаја две различите области истраживања. Први део поглавља се односи на хронолошке оквири за археолошки материјал који је презентован у тези, при чему су јасно издвојена четири хронолошка стратума током касног бронзаног и старијег гвозденог доба. Почетак позног бронзаног доба на централнобалканском простору готово се изједначава са почетком каснохеленистичког (микенског) периода на тлу континенталне Грчке и егејског света. У раду даје кратак приказ најзначајних културних група из старије фазе касног бронзаног доба (1500/1450-1200 г. пре н.е.) Археолошки су из овог периода издвојене на северу *Белегишка група*, *Параћинска група* заједно са *Гамзиградском групом*, група *Дубовац-Жуто Брдо*, *Брезјачка група северозападне Србије*, *Брњичка група* на Косову, *Уланици група* у Македонији и *група Малич IIIд- Трен IIв* у Албанији. Млађа фаза касног бронзаног доба, позната и као *Прелазни период* или *Хоризонт црногачане канеловане керамике раног Халитата* (1200-850/800 г. пре н.е.) репрезентује пре свега *Белегиш II – Гава* комплекс, *Култура поља са урнама западне Србије*, *Позна брњичка група*, Гробови са цистама у Македонији (*Позна Уланици група*), *Барч III-јужноалбански тумули*. Старију фазу гвозденог доба (850/800-625/600) одликују *Босутска група* и *Басараби група* на северу, *Гласинац IVа-в* у југозападној Србији, *Штипска група* у источној Македонији, *Бевђелијска* и *Пелагонијска група* у јужној Македонији и група *Куч и Зи I* у јужној Алабнији. Млађу фазу старијег гвозденог доба (625/600-450/425 г. пре н.е.) представљена је на северу *Босут III групом*, *Злотском групом* североисточне Србије, *Белаћевац II групом* на Косову, *Гласинац IVс-Vа*, односно групом *Гласинац-Мати*, *Штипском групом* (млађа фаза), *Пелагонијском групом* (млађа фаза), *Охридском групом* и групом *Куч и Зи II*. У другом делу четвртог поглавља дате су основне класе и детаљан опис наоружања и опреме у бронзаном и гвозденом добу.

Пето поглавље је најобимније (стр. 84-317) и посвећено је каталожкој обради наоружања и ратничке опреме, разврстане по издвојеним хронолошким хоризонтима. Поред детаљног описа око 1000 археолошки документованих предмета ово поглавље прате цртежи или фотографије свих каталожки обрађених налаза.

Шесто поглавље посвећено је детаљној анализи оружја и ратничке опреме (стр. 318-392), разврстане унутар четири временска периода. Типолошку анализа наоружања прате хронолошке табеле са врстама оружја и опреме која се користи на централнобалканском простору. Убицирани су сви локалитети са којих потичу каталогски обрађени предмети и прекопљени су са археолошки раздвојеним границама појединих културних група из касног бронзаног и старијег гвозденог доба.

У завршном, седмом поглављу (стр. 393-416) посебно су драгоцене упоредне табеле са локалитетима (претежно су у питању ратнички гробови), припадајућим културама и врстама наоружања унутар четири издвојена хронолошка оквира. У закључку је указано на поједине недоречености у раду које су највећим делом проистекле слабом истраженошћу појединих области и недостатком већих серија ратничких гробова из појединих некропола. Наговештено је да би било корисно у даљем раду истражити веће производне центре наоружања изван испитаног подручја, детаљније се бавити начином ратовања и поузданије идентификовати путеве импортованих делова оружја и ратничке опреме.

Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација Војсилава Филиповића написана је јасним и језгровитим стилем, који не оставља читаоца у сумњу шта је писац хтео да каже, ни када се расправља о сложеним питањима при тумачењу свих релевантних података који су добијени из бројних ратничких гробова. Захваљујући пре свега стрпљивом раду на детаљној типолошко-статистичкој анализи ратничке опреме и нападачког оружја, као и географској и хроношкој ширини захвата у тези, аутор је сачинио оригинално научно дело које ће бити драгоцену полазиште за све будуће синтезе овог типа.

Закључак – Према свему што је напред изнето, можемо закључити да је докторска дисертација кандидата Војислава Филиповића под називом ***Наоружање и ратничка опрема у културама позног бронзаног и старијег гвозденог доба на територији Србије, Македоније, Црне Горе и Албаније*** урађена према одобреној пријави, као и да представља самостално и оригинално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

У Београду, 22.05. 2015.

Потписи чланова комисије

доц. др Милош Јевтић, ментор

доц. др Марија Љуштина и

др Растко Васић, научни саветник
Археолошког института у Београду